

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ  
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ  
БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ BIOTEХНОЛОГИЯ ФАКУЛЬТЕТІ  
БИОЛУАНТУРЛІЛІК ЖӘНЕ BIOPECУPCУCTAP КAFЕДPCACЫ  
МИНИСТЕРCTBO ОБPAЗОВАНИА И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН  
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ  
ФАКУЛЬТЕТ БИОЛОГИИ И BIOTEХНОЛОГИИ  
КАФЕДРА БИOPАЗНООБPAЗИА И БИOPECУPCУCTOB



Ғалым - цитолог, гистолог, биология ғылымдарының докторы,  
профессор Қазақстан Ұлттық Ғылым Академиясының Құрметті  
мүшесі, Қазақстан Ұлттық Жаратылыстану Ғылымдарының  
Академиясының және Ресей Жаратылыстану Академиясының  
академигі Сапаров Қуандық Әбенұлының 75 жылдығына

арналған  
«ЗАМАНАУИ БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН  
РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БИОЛУАНТУРЛІЛІКТІ  
САҚТАУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ» атты  
Республикалық ғылыми-әдістемелік конференция  
МАТЕРИАЛДАРЫ  
24 қараша, 2017 ж.

**МАТЕРИАЛЫ**  
Республиканской научно-методической конференций  
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ  
БИОЛОГИИ И СОХРАНЕНИЯ БИОРЕСУРСОВ  
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»,  
посвященной 75-летию ученого-цитолога, доктора  
биологических наук, профессора, Почетного члена  
Национальной Академии Наук Республики Казахстан,  
академика Казахстанской национальной академии естественных  
наук и Российской академии естествознания  
Сапарова Қуандық Абеневича  
24 ноября 2017 г.

Алматы 2017

#### **Организационный комитет:**

Б.К. Заядан–д.б.н., декан факультета биологии и биотехнологии, А.К. Бисенбаев - директор института НИИ проблем биологии и биотехнологии, А.А. Скакова–к.г.н., директор института НИИ проблем экологии, М.С. Курманбаева–д.б.н., заведующая кафедрой биоразнообразия и биоресурсов КазНУ им. аль-Фараби, Т.М. Шалахметова–д.б.н., профессор, С.Т.Нуртазин - д.б.н., профессор, З.Б. Есимситова – к.б.н., и.о. профессора, И.М. Жаркова – к.б.н., и.о. доцента Б.А. Абдуллаева - и.о.доцента кафедры биоразнообразия и биоресурсов КазНУ им. аль-Фараби, С.А. Манкибаева–к.б.н., старший преподаватель, Р. Салмурзаулы – ассистент профессора, НС НИИ проблем экологии, А.М. Байбагысов – ассистент профессора, МНС НИИ проблем экологии, Н.К. Корбозова– специалист, А.Айсабаева– специалист, Д.Г. Фалеев к.б.н., СНС НИИ проблем экологии.

**Материалы** Республиканской научно-методической конференции «Актуальные проблемы современной биологии и сохранения биоресурсов Республики Казахстан», посвященной 75-летию ученого-цитолога, доктора биологических наук, профессора, Почетного члена Национальной Академии Наук Республики Казахстан, академика Казахстанской национальной академии естественных наук и Российской академии естествознания Сапарова Куандыка Абеновича. – Алматы: Казак университеті, 2017. – 240 с.

**ISBN 978-601-04-2992-5**

Материалы Республиканской научно-методической конференции «Актуальные проблемы современной биологии и сохранения биоресурсов Республики Казахстан», посвященной 75-летию ученого-цитолога, доктора биологических наук, профессора, Почетного члена Национальной Академии Наук Республики Казахстан, академика Казахстанской национальной академии естественных наук и Российской академии естествознания Сапарова Куандыка Абеновича. Сборник материалов научной конференции посвящен актуальным проблемам современной биологии и различным аспектам сохранения и рационального использования биоресурсов Казахстана.

ISBN 978-601-04-2992-5

© КазНУ имени аль-Фараби, 2017

Шектен тыс антропогендік қысым қайтып қалпына келмейтін, құрлық мен құрлықты өзгерген, құндылығы аз, ешкімге керексіз антропогендік (арам-шөпті – рудералдық) өсімдіктер қауымдастығының пайда болуына, осыдан кейін биогеоценоздың өңделуіне алып келеді. Табиғаттағы әрбір түр өзінше бірегей және өзінше қайталанбайды, сондықтан да оның жойылуы - орны қайта қалпына келмейтін нәрсе. Және де бұл жоғалту қауымдастықтың бүтінділігі мен табиғаттағы жалпы тепе-теңдіктің бұзылуына әкеп соғады. Сондықтан да қазіргі таңда сирек кездесетін және жойылып бара жатқан өсімдік түрлерін қорғау мәселесі дүниежүзілік мәселеге айналып отыр. Бұл мәселе бүкіл әлемде маңызды мемлекеттік мәселе ретінде қаралады.

ҚазҰУ-нің биоалуантүрлілік және биоресурстар кафедрасының гербарийлер коллекциясындағы Қазақстанда сирек кездесетін және жойылып бара жатқан өсімдік түрлеріне экологиялық-флористикалық анализ жүргізу барысында Қызыл Кітапқа енгізілген 387 өсімдік түрінің 63 түрінің гербарий үлгісі анықталып талдау жүргізілді. Гербарий қорына жүргізілген талдаулар негізінде сирек кездесетін және жойылып бара жатқан өсімдік түрлерінің Пальмниктәрізділерге (*Polytrichophyta*) жататын 1 түрі (*Dryopteris* *sp.*), Ашықтұқымды (*Pinophyta*) өсімдіктерге жататын 1 түрі, Қосжарнақты (*Magnoliophyta*) өсімдіктерге жататын 48 түрі, Даражарнақты (*Magnoliophyta*) өсімдіктерге жататын 13 түрі анықталды.

#### ***ALNUS GLUTINOSA* (L.) GAERTN. ПОПУЛЯЦИЯСЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫНА БАҒА БЕРУ**

\*Саржігітова А.Т., <sup>1</sup>Қурманбаева М.С., <sup>2</sup>Базарғалиева А.А.  
<sup>1</sup>аз-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан, <sup>2</sup>Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, \*asilay\_94.94@mail.ru

*Alnus glutinosa* өсімдігінің популяциялары маршруттық-рекогносцировкалық тәсіл бойынша GPS-навигация приборын қолдана отырып жүргізілді. Геоботаникалық сипаттама жалпы қолданылып жүрген тәсілмен жүргізілді [15]. Ақтөбе облысы жағдайында *Alnus glutinosa* популяциясы Ақтөбе облысы,

Петропавловка селосы маңындағы Жаңатаң қыстағынан 2,5 км жерден табылып зерттелді.

Біздің зерттеуіміздің негізгі мақсаты Қазақстан флорасында сирек кездесетін, реликт түр *Alnus glutinosa* популяциясының қазіргі кездегі жағдайына геоботаникалық тұрғыдан баға беру болып табылады. Осы мақсатта 2017 жылдың жазында Ақтөбе облысына арнайы экспедиция ұйымдастырылды. Іздестіру барысында *Alnus glutinosa* популяциясы Қарғалы ауданына қарасты, Петропавловка селосы маңындағы Жаңатаң қыстағынан 2,5 км жерден табылды. GPS-навигатор бойынша координаттары: N 50° 41' 16" және E 57° 24' 23".

Өсімдіктер жабыны қандыағашты – талды – қайыңды өсімдіктер қауымдастығынан тұрады (*Alnus glutinosa* – *Betula pendula* – *Salix triandra*, *Salix pentandra*). Өсімдіктер жабынының пайыздық көрсеткіші – 80-85 %. Топырағы дала зонасының шалғындық кара топырағы. Жер асты суы 1 метр ғана тереңдікте жатыр. Өсімдіктер жабынында 4 ярус айқын байқалады. Флоралық құрамы аса бай емес. Систематикалық тұрғыдан бұл жерде жоғары сатыдағы өсімдіктердің төрт бөлімінің өкілдері кездеседі, *Bryophyta* бөлімінен *Marschallia polymorpha*; *Equisetophyta* бөлімінен *Equisetum arvense*; *Polypodiophyta* бөлімінен *Dryopteris filix-mas*. Қалған өсімдіктер *Angiospermae* бөлімінің өкілдері. Түрлерінің саны жағынан *Rosaceae*, *Fabaceae*, *Poaceae*, *Cyperaceae* тұқымдастары доминатты. Қалған тұқымдастардан 1-2 түрден кездеседі. Өсімдіктердің тіршілік формаларынан көпжылдық шөптектес өсімдіктер доминант. Екінші орында ағаштар мен бұталар (нано-микрофанерофиттер). Терофиттердің (біржылдық, екіжылдық) сандық көрсеткіші өте төмен. Олардың негізін эфемерлер мен эфемероидтар құрайды.

Қорыта айтқанда, *Alnus glutinosa* өсімдігі шын мәнінде өте сирек кездесетін реликт өсімдік. Оның табиғи ареалы жыл санап тарылып келеді. Табиғи жолмен қайта қалпына келу мүмкіндігі шектеулі. Сондықтан *Alnus glutinosa* өсімдігінің популяциялары ерекше қорғауды қажет етеді. Түрдің табиғи ареалын сақтап қалу дала зонасының биоалуантүрлілігін сақтау және қорғау үшін өте маңызды болып табылады.

СОДЕРЖАНИЕ	
САПАРОВ ҚУАНДЫҚ ӘБЕНҰЛЫ	3
САПАРОВ ҚУАНДЫҚ АБЕНОВИЧ	8
<b>1 бағыт</b>	
<b>Әртүрле экожүйелердегі жануарлар мен өсімдіктердің биоалуантүрлілігі</b>	
<b>1 секция</b>	
<b>Биоразнообразие животных и растений в различных экосистемах</b>	
<b>Абижанова М.Б., Уалиева П.С., Абдиева Г.Ж. ҰЙЫТҚЫ ҮЛГІЛЕРІНЕН МИКРООРГАНИЗМДЕРДІ БӨЛІП АЛУ ЖӘНЕ ЗЕРТТЕУ</b>	13
<b>Адманова Г.Б., Жарылғас А. АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫНДАҒЫ КИІКТЕР ӨКІЛДЕРІ</b>	15
<b>Бакирова К.Ш., Кенесбай А.Х. НЕКОТОРЫЕ ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РЕДКИХ, ЭНДЕМИЧНЫХ ВИДОВ РАСТЕНИЙ УРОЧИЩА БАЙКАЛМАК В ГОРАХ БОРОЛДАЙТАУ</b>	16
<b>Бакытжанқызы Ж., Төребаева Ж., Бакытжанқызы Б. ДАЛА СҰР ЖЫЛАНЫ</b>	18
<b>Бараков Р.Т., Шарахметов С.Е., Қонысбаев Т.Г. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ СОРНОЙ ИХТИОФАУНЫ РЕКИ ИЛЕ И КАПЧАГАЙСКОГО ВОДОХРАНИЛИЩА</b>	20
<b>Бауенова М.Ө., Заядан Б.К., Акмуханова Н.Р., Садвакасова А.К., Болатхан К. ЕРТИС ӨЗЕНІ АЛЬГОФЛОРАСЫНЫҢ ТҮРЛІК АЛУАНТҮРЛІЛІГІН ЗЕРТТЕУ</b>	21
<b>Богуспаев К.К., Фалеев Д.Г., Жексембекова М.А., Титов И.Н., Ақильбекова А.И., Мырзағалиев Ж.Ж., Фалеев Е.Г. ВЛИЯНИЕ ВОДНОЙ ВЫТЯЖКИ ИЗ ВЕРМИКОМПОСТА НА РОСТ И ПЛОДОНОШЕНИЕ СОИ СОРТА VALJEVKA В УСЛОВИЯХ ПОЛЕВОГО ЭКСПЕРИМЕНТА</b>	23



<b>Қожабергенев Ө.Б., Исабеков Д.А., Жапарқұлов Т.М.,</b>	45
<b>Егембердиев Н.А. Алиасқаров Т. ІЛЕ-АЛАТАУ</b> МЕМЛЕКЕТТІК ҰЛТТЫҚ ТАБИҒИ ПАРКІНДЕГІ ОРМАН ҚҰРАУШЫ КӨДІМГІ ӨРІК АҒАШТАРЫ	
<b>Мамбетжанова Ә.М., Абубакирова Н.Б. АҚТӨБЕ</b>	47
ОБЛЫСЫ, ОЙЫЛ АУДАНЫНЫҢ ФЛОРАСЫ ЖӘНЕ ӨСІМДІКТЕР ЖАМЫЛҒЫСЫ	
<b>Матаева К. С., Тұрыскелді Ш., Аблайханова Н.Т.,</b>	49
<b>Түсіпбекова Г.А., Аблайханова Нурзат,</b> <b>Есимситова З.Б. СЕЗОННАЯ ДИНАМИКА</b> ГЕМАТОЛОГИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ КРОВИ ЖИВОТНЫХ НОРМЕ И ПРИ ВОЗДЕЙСТВИИ ТЯЖЕЛЫХ МЕТАЛЛОВ	
<b>Муратбаева А.С., Тұрғара Ж.Д., Назарбекова С.Т.</b>	51
БАЙЗАҚ АУДАНЫНДАҒЫ ЖАЛҒЫЗТӨБЕ ЖӘНЕ СУХАМБАЕВ АУЫЛДЫҚ ОКРУГТЕРІНІҢ МАЛ ЖАЙЫЛЫМДАРЫНДАҒЫ ӨСІМДІКТЕР ЖАБЫНЫНА САНДЫҚ САЛЫСТЫРМАЛЫ СИПАТТАМА	
<b>Ниязбек А.С. IN VITRO</b> ЖАҒДАЙЫНДА ӨСІМДІКТІ ӨСІРУ ЖОЛДАРЫ	53
<b>Атаева Г.М., Нурмагамбетова А.Б. БИОЛОГИЧЕСКИЕ</b> ОСОБЕННОСТИ КРОВОХЛЕБКИ ЛЕКАРСТВЕННОЙ ( <i>SANGUISORBA OFFICINALIS</i> L.) И ШАЛФЕЯ СТЕПНОГО ( <i>SALVIA STEPPOSA</i> ) В УСЛОВИЯХ КУЛЬТУРЫ	54
<b>Оразбекова М.Н. ӨЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗҰУ-НІҢ</b>	56
БИОЛУАНТҮРЛІЛІК ЖӘНЕ БИОРЕСУРСТАР КАФЕДРАСЫНЫҢ ГЕРБАРИЙЛЕР КОЛЛЕКЦИЯСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДА СІРЕК КЕЗДЕСЕТІН ЖӘНЕ ЖОЙЫЛЫП БАРА ЖАТҚАН ӨСІМДІК ТҮРЛЕРІН АНЫҚТАУ	
<b>Саржігітова А.Т., Курманбаева М.С., Базарғалиева А.А.</b>	57
<i>ALNUS GLUTINOSA</i> (L.) GAERTN. ПОПУЛЯЦИЯСЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫНА БАҒА БЕРУ	